

Posudek

na bakalářskou práci „Fenomén sociálně vyloučených lokalit v Chomutově“

Autorka: Miroslava Altmannová

Předložená bakalářská práce se věnuje velmi aktuálnímu problému, který již nyní významně poutá pozornost sociálních pracovníků a lze s vysokou pravděpodobností předpokládat, že i v budoucnu tomu tak bude. Sociální vyloučenost některých lidí je – jak se v předložené práci správně konstatuje – něčím více než chudobou, která je často vnímána jako individuální záležitost, jako osobní selhání jednotlivce či skupiny. Sociální vyloučenost má i aspekt exkomunikace z účasti na životě společnosti, je poznamenána ztrátou sociálního místa ve společnosti. Jedná se tedy o nerovný přístup jednotlivců či skupin obyvatelstva k některému ze systémů společnosti.

Autorka práce si vytkla za cíl pojednat o fenoménu sociálního vyloučení se zvláštním přihlédnutím k bytové problematice. V první části práce pojednává o základních pojmech se kterými operuje v bakalářské práci (sociální vyloučení, sociálně vyloučené lokality a sociálně vyloučení), dále pokračuje orientačním nástinem vývoje bytové politiky v ČR před a po roce 1989 a rolí subjektů bytové politiky na různém stupni společenské hierarchie.

Na počátku 4. kapitoly autorka správně konstatuje, že „nelze říci, že by za vznik sociálně vyloučených lokalit mohl jeden faktor“, sama pak v tomto ohledu akcentuje vliv zákona č. 40/1993 Sb. o nabytí a pozbytí občanství České republiky, problematiku nezaměstnanosti a nedostatečné kvalifikace lidí vedoucí ve svých důsledcích k sociálnímu vyloučení. Sociální vyloučení se stává též následkem nevhodných procesů migrace, ať již dobrovolného nebo vynuceného charakteru (sestěhování v důsledku neplacení nájmu či poplatků spojených s bydlením). V této části práce si autorka všímá i problematiky tzv. „sociální nedovednosti“ či nedostatečné odpovědnosti (či právního vědomí) současných obyvatel vyloučených lokalit a upozorňuje, že v podmínkách novelizovaného občanského zákoníku se situace pro neplatiče výrazně zdramatizovala. Důležitý faktor vytváření sociálně vyloučených lokalit spatřuje autorka v zjevné či skryté diskriminaci romské populace, která se

ve sledované oblasti projevuje soustavným vytěsňováním Romů z lukrativnějších oblastí měst do vyloučených enkláv.

Deset stran své práce věnuje autorka pojednání o možnosti práce sociálních pracovníků se sociálně vyloučenými. Z celé škály možných zásahů si vybírá především ty, které mohou mít dopad pro zlepšení bytové situace sociálně vyloučených. Správně argumentuje proti mýtu, že by s romskými klienty měli pracovat pouze etnicky shodní sociální pracovníci, důraz pokládá především na otázku kvalifikovanosti sociální pomoci. Zdůrazňuje, že terénní sociální pracovník by měl usilovat o zvýšení sociálních kompetencí klientů. Měl by nabízet včasné poradenství, pomoc s listinami, doprovod na úřad, zprostředkování kontaktu s dalšími institucemi a organizacemi, pomoc v krizové situaci apod. Autorka se domnívá, že sociální pracovníci by měli především dohlédnout na to, aby byl vhodně a náležitě čerpán příspěvek na bydlení, tj. aby žadatelé hradili náklady na bydlení a zároveň aby správně a včas prokazovali tuto úhradu kompetentním orgánům, které příspěvek přiznávají. Autorka zmiňuje i (málo aplikované) možnosti využití institutu zvláštního příjemce. Úkolem sociálního pracovníka je pak především řešit některé hrozící problémy s předstihem.

Limity sociální práce pak autorka spatřuje v tom, že – dle jejího názoru – je celkem velmi snadný propad do ghetta, ale velmi nesnadný návrat z něj. Společně s citovanými autory se domnívá, že neexistují jasná pravidla pro nájemníky, která by jim zaručovala postupný návrat do „normálního bydlení“. Domnívá se, že většina nabízených možností je mimo reálný dosah vyloučených osob (a proto demotivující).

V praktické části práce se autorka zaměřila na bližší analýzu vybraných sociálně vyloučených lokalit na území města Chomutova. Zaměřila se zejména na zmapování vlivu bytové politiky města na fenomén vytváření sociálně vyloučené lokality a pokusila se tuto politiku posoudit očima tří skupin respondentů, a to profesionálních pracovníků města, pracovníků neziskových organizací a obyvatel sociálně vyloučené lokality (Dukelská). Dochází k poznatku, že pracovníci města se snaží ve svých výpovědích o problematice situaci zlehčit a relativizovat, nechtěli připustit, že jsou v městě „sociálně vyloučené lokality“, připouštěli pouze „problémové lokality“. Jejich vznik se snaží nespojovat s problematikou Romů, často se objevovaly názory, že se lidé z těchto lokalit nechtějí na řešení svých

problémů podílet a že se na jejich situaci zásadně podepisuje jejich nepřizpůsobivé chování vůči veřejnosti.

Pracovníci neziskového sektoru se v rozhovorech minimálně zmiňovali o pokroku v řešení problematiky ve vyloučených lokalitách, jež by bylo možno odvodit z aktivit města (podceňovali aktivity města a spíše je kritizovali pro neaktivnost a malou vstřícnost vzhledem k potřebám lidí žijících ve vyloučených lokalitách a obecně mluvili o špatné koncepci bytové politiky – řízeném sestěhování neplatičů, o malém sociálním citění a o nerealistických požadavcích úředníků a malých nabídnutých šancích). Hlavní příčinu vzniku sociálně vyloučených lokalit s převahou Romů v Chomutově spatřují ve ztrátě jejich trvalého zaměstnání, závislosti na dávkách a v nepřipravenosti Romů na změny po roce 1989.

Názory obyvatel sociálně vyloučené lokality směřovaly k zjištění, že dotázaní nejsou spokojeni s životem ve vyloučené lokalitě, považují ji za oblast životu nebezpečnou, ohrožující, nevhodnou ke spokojenému bydlení, neznají však cestu, jak se odtud dostat, jsou pasivní a rezignovaní. Beznaděj se projevuje i tím, že exkludovaní lidé považují za zbytečné platit své finanční závazky, neboť aktivita v tomto směru - dle jejich názoru - nemůže zlepšit jejich postavení. Cítí se být osamělí ve svém postavení, činnost terénních pracovníků vnímají pouze okrajově.

Závěr práce se zaměřil na popis vyloučených lokalit v Chomutově, na rozbor bytové politiky města a popis činnosti organizací, které poskytují služby lidem ohroženým sociálním vyloučením.

Autorce se podařilo představit problém sociálního vyloučení z různých úhlů pohledu. Ve svých závěrečných doporučeních se snaží nalézt některé cesty, které by mohly pomoci jednak zabránit propadu běžně bydlících občanů do lokalit sociálně vyloučených, jednak těm, co již patří mezi sociálně vyloučené dát šanci k reálnému postupnému návratu k řadovému bydlení.

ZÁVĚR: Práci hodnotím kladně. Je z ní možno vyčíst entuziasmus autorky a její zaujatost pro čestné řešení aktuálních problémů. Doporučuji – dle způsobu obhajoby – práci hodnotit známkou výborně či velmi dobře.

13.6.2007

PhDr. Kazimír Večerka, CSc.